

تحلیل سند سیاست‌ها و اقدامات ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۰

تاریخ تأیید: ۱۴۰۲/۰۸/۳۰

عمار جوکار*

چکیده

با گسترش شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌های خارجی، در حال حاضر میلیون‌ها کاربر ایرانی در این فضاها حضور دارند و روزانه مدت قابل توجهی از وقت خود را در آن‌جا سپری می‌کنند و تأثیرات این شبکه‌ها بر سبک زندگی، فرهنگ، ذائقه و انتخاب‌های ایشان به‌وضوح قابل درک است. با توجه به اینکه فضای مجازی تحت حکمرانی کشور ما قرار ندارد، این واقعیت، ظرفیتی برای بهره‌گیری از فضای مجازی به عنوان یک ابزار برای تأثیرگذاری بر جوامع، پدید آورده که می‌توان از آن به «استعمار مجازی» تعبیر کرد. ایالات متحده آمریکا با در اختیار داشتن غالب شرکت‌های پیشرو و بزرگ در فضای مجازی، مهم‌ترین بازیگر عرصه استعمار مجازی است. استعمار مجازی آمریکا، نشان‌دهنده ظرفیت جدیدی برای تحول فرهنگی و انحراف از مسیر استقلال ملت‌ها به سوی الگوها و ارزش‌های فرهنگی غربی و به‌خصوص آمریکایی است. از این رو پژوهش حاضر به دنبال تحلیل و بررسی سیاست‌های جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با استعمار مجازی آمریکا بوده است. بر این اساس سند سیاست‌ها و اقدامات ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی، مصوب سال ۱۳۹۶ شورای عالی فضای مجازی، به‌عنوان یکی از اسناد سیاستی کشور در زمینه فضای مجازی، با روش تحلیل مضمون و تفکر نقدی مورد ارزیابی قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد فراگیرترین مفهوم سند مورد مطالعه در این پژوهش، «تقویت حاکمیت داخلی» است. همچنین عبارت «تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، منجر به ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی می‌شود» به‌عنوان اصلی‌ترین ادعای مطرح شده در سند شناسایی گردید.

واژه‌های کلیدی: حاکمیت، فضای مجازی، پیام‌رسان‌های اجتماعی، استعمار مجازی، سیاست‌گذاری

فضای مجازی.

مقدمه

فضای اطلاعاتی جهان، به طور کامل به دست کشورهای غربی، به خصوص ایالات متحده ساخته می‌شود و جریان رسانه‌ها، اعم از اخبار، فیلم‌ها، موسیقی و... یک خیابان یک طرفه را ایجاد کرده است. شیلر معتقد است این جریان یک طرفه اطلاعات، یک امپریالیسم فرهنگی است که به عنوان ابزاری در راستای تداوم سلطه غرب به وجود آمده است. (وبستر، ۱۳۹۰، ص ۱۷۰) اگرچه در ظاهر امر، رسانه‌های ایالات متحده، به دنبال ارائه محتوای سرگرمی و آموزش به مخاطبان خود هستند؛ اما با نگاهی عمیق‌تر، هدف اصلی این رسانه‌ها، زمینه‌سازی برای محصولات تجاری، بسترسازی برای تجارت، رونق بازار و حفظ نظام سرمایه‌داری است. (همان، ص ۱۶۶)

پر واضح است که شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی، از جمله اینستاگرام و تلگرام و... تحت کنترل و حکمرانی کشور ما نیست؛ اما از آن‌جا که میلیون‌ها کاربر ایرانی در این شبکه‌ها حضور دارند و حجم قابل توجهی از وقت خود را در آن می‌گذرانند، این شبکه‌های اجتماعی، تأثیر غیرقابل انکاری بر سبک زندگی، فرهنگ، ذائقه و انتخاب‌های مردم ما داشته و خواهند داشت.

اینترنت و فضای مجازی تحت نفوذ گسترده ایالات متحده آمریکاست و غالب نرم افزارهای شبکه اجتماعی پرفردار در بین کاربران ایرانی نظیر اینستاگرام، واتساپ، توئیتر و... نیز، آمریکایی هستند و تحت قوانین این کشور فعالیت دارند. تسلط قوانین ایالات متحده بر فضای مجازی و اینترنت، به‌سان یک استعمار در فضای مجازی است که در واقع، گریزی از

آن نیست. از این رو لازم است جمهوری اسلامی ایران در سطح کلان و راهبردی، سیاست‌ها و قوانینی وضع نماید تا نسبت خود با این استعمار و سلطه مجازی را مشخص نماید.

آخرین قانون مصوب مجلس شورای اسلامی در مورد اینترنت و فضای مجازی تحت عنوان قانون جرایم رایانه‌ای مربوط به ۵ خرداد ۱۳۸۸ می‌شود (سایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تاریخ دسترسی ۱۴۰۱/۷/۲۰)، یعنی با وجود اینکه روز به روز اینترنت و فضای مجازی در حال پیشرفت در ابعاد سرعت، تنوع کاربری، حجم استفاده و حتی ماهیت است و در حال حاضر تبدیل به یک عنصر اثرگذار در جامعه و سبک زندگی فردی و اجتماعی مردم شده است، اما بیش از ۱۳ سال است که قوانین مرتبط با آن به روز رسانی نشده است!

تاکنون، قوانین، سیاست‌ها و راهبردهای مختلفی در راستای ساماندهی اینترنت و فضای مجازی در کشور مطرح و حتی برخی مصوب شده است. از جمله سیاست‌هایی که ناظر به موضوع ساماندهی فضای مجازی به تصویب رسیده، می‌توان به سند «سیاست‌ها و اقدامات ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» مصوب مورخه ۱۳۹۶/۰۳/۱۳ در شورای عالی فضای مجازی اشاره کرد که با توجه به دغدغه‌ی پژوهش حاضر، به عنوان مورد مطالعه این تحقیق انتخاب گردیده است.

روش تحقیق

در این پژوهش، به منظور تحلیل سند اقدامات و سیاست‌های ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی، از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. تحلیل مضمون به عنوان یک روش تحلیل، به شناسایی، تجزیه و تحلیل و

گزارش‌گیری از الگوهای فراگیر در داده‌ها اشاره دارد. این روش، با سازماندهی و توصیف جزئی انبوه داده‌ها، مفاهیم و مضامین برجسته را شناسایی و حتی به افزایش غنای اطلاعات موجود در آنها کمک می‌نماید. (شیخ‌زاده و بنی‌اسد، ۱۳۹۹، ص ۱۲۷)، تحلیل مضمون یا تحلیل تماتیک، به عنوان یکی از مؤثرترین و پرستفاده‌ترین روش‌های تحلیل داده‌های کیفی محسوب می‌شود. این روش، به فرآیند کدگذاری و تحلیل دقیق داده‌ها با هدف کشف الگوها و سپس پیگیری ارتباطات مضمونی یا موضوعی مشتق شده از الگوهای کشف شده می‌پردازد. این ابزار تحلیلی بر فهم عمیق ساختار و محتوای داده‌ها تمرکز دارد و در پاسخ به سئوالات مبنی بر شناسایی مفاهیم و پدیده‌های موجود در داده‌ها به کار می‌رود. (محمدپور، ۱۳۹۷، صص ۳۸۸-۳۸۹)

تحلیل مضمون در واقع فرآیندی است که شامل چند مرحله می‌شود، که عبارتند از: مشاهده متن، کدگذاری اولیه، کدگذاری ثانویه به منظور کشف مضامین سازمان دهنده و در مرحله نهایی، ترسیم شبکه مضامین فراگیر با استفاده از مضامین سازمان دهنده. در این پژوهش، مطابق گام‌های گفته شده، سند «سیاست‌ها و اقدامات ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در فرآیند تحلیل مضمون سند، پس از آشنایی کافی با متن، مرحله کدگذاری صورت پذیرفت. در این مرحله، از یک رویکرد تلفیقی که از کدگذاری زنده و حسی الهام گرفته شده است، استفاده گردید. کدگذاری زنده که «کدگذاری تحت اللفظی»، «کدگذاری کلمه به کلمه» و «کدگذاری استقرایی» هم نامیده می‌شود، به عبارت یا کلمه کوتاهی که در متن مورد کدگذاری موجود است، اشاره می‌کند. (سالدانا، ۱۳۹۵، ص ۱۴۲)

از آنجا که در این پژوهش به دنبال نقد و تحلیل سیاست‌های ضد استعماری جمهوری اسلامی ایران در مقابله با استعمار فضای مجازی از طرف دولت آمریکا هستیم، روش تحلیل تفکر نقدی نیز می‌تواند در این امر مورد استفاده قرار گیرد. از این‌رو، در تحقیق جاری به منظور تحلیل داده‌های موجود از روش تفکر نقدی استفاده شده است. با این هدف، متن «سیاست‌ها و اقدامات ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» مصوب ۱۳۹۶/۰۳/۱۳ شورای عالی فضای مجازی، با طی چهار گام تحلیل در تفکر نقدی مورد مطالعه و تحلیل قرار گرفت که این گام‌ها عبارت‌اند از: ایضاح مفاهیم، کشف پیش‌فرض‌ها، مطالبه و ارزیابی دلیل و کشف مغالطات. (خواص، ۱۳۹۳، ص ۴۵)

تحلیل مضامین سند ساماندهی پیام‌رسان‌ها

در این بخش به صورت تفصیلی نتایج حاصل از تحلیل مضمون سند ساماندهی پیام‌رسان‌ها ارائه خواهد شد. به این منظور در یک نگاه از بالا، ابتدا مفهوم اصلی سند ساماندهی پیام‌رسان‌ها و رابطه آن با مفاهیم سازمان‌دهنده توضیح داده می‌شود. سپس مفاهیم ششگانه سازمان‌دهنده موجود در سند مطرح خواهد شد و ذیل آن، مفاهیم پایه و توضیح مربوط به هر کدام تشریح می‌شود.

«تقویت حاکمیت داخلی» به عنوان مفهوم مرکزی سند

مفهوم «تقویت حاکمیت داخلی» که در طول فرآیند تحلیل مضمون به عنوان مفهوم فراگیر سند شناسایی شده است، با شش مفهوم جزئی‌تر قابل توضیح است که عبارتند از:

۱. صیانت از هویت ایرانی-اسلامی؛

۲. حفظ امنیت ملی و صیانت از حریم خصوصی؛

۳. امکان اعمال قوانین کشور؛

۴. زمینه‌سازی تولید محتوای سالم؛

۵. حمایت از پیام‌رسان داخلی؛

۶. محدود کردن پیام‌رسان‌های خارجی.

برای روشن‌تر شدن مسأله، هر کدام از مفهوم‌های سازمان‌دهنده را در ادامه توضیح خواهیم داد.

مفهوم سازمان‌دهنده ۱: صیانت از هویت ایرانی - اسلامی

تحلیل مضامین سند، حاکی از آن است که صیانت از هویت ایرانی - اسلامی مستلزم دو امر «مواجهه با تهاجم فرهنگی» و نیز «بسترسازی برای تولید محتوای بومی» است.

از طرفی مواجهه با تهاجم فرهنگی نیز نیازمند تهیه و تدوین ضوابط و شرایط انتشار محتوا، تبلیغات، صیانت از داده‌ها، و ضوابط مواجهه با تخلفات، ناهنجاری‌ها و تهاجم فرهنگی در پیام‌رسان‌های اجتماعی است. به علاوه بسترسازی برای تولید محتوای بومی با حمایت و زمینه‌سازی برای افزایش تولید محتوای مبتنی بر فرهنگ اسلامی - ایرانی و تسهیل دسترسی کاربران بدان‌ها ممکن خواهد بود.

مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	عبارت حاوی مضمون پایه
صیانت از هویت ایرانی - اسلامی	مواجهه با تهاجم فرهنگی	تهیه و تدوین ضوابط و شرایط انتشار محتوا، تبلیغات، صیانت از داده‌ها، مواجهه با تخلفات، ناهنجاری‌ها و تهاجم فرهنگی در پیام‌رسان‌های اجتماعی
	بسترسازی برای تولید محتوای بومی	حمایت و بسترسازی برای افزایش تولید محتوای مبتنی بر فرهنگ اسلامی - ایرانی و تسهیل دسترسی کاربران

مفهوم سازمان‌دهنده ۲: حفظ امنیت ملی و صیانت از حریم خصوصی

مفهوم «حفظ امنیت ملی و صیانت از حریم خصوصی» به معنای حمایت حقوقی و جرم‌انگاری در فضای مجازی، حراست از حریم خصوصی، حراست از داده‌های اقتصادی و نیز حراست از داده‌های دولتی و سازمانی است.

«حمایت حقوقی و جرم‌انگاری در فضای مجازی» به معنای تدوین ضوابط و آئین‌نامه‌هایی در راستای حمایت حقوقی از تداوم کسب و کار و فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و بازبینی مصادیق محتوای مجرمانه است. مفهوم «حراست از حریم خصوصی» نیز بدان معناست که ارتباطات و فعالیت‌های کاربران در پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی باید فارغ از هرگونه کنترل از جانب افراد حقیقی و حقوقی بااستثنای برخی موارد مصرح در قانون باشد. به منظور «حراست از داده‌های اقتصادی» لازم است امکان پرداخت برخط برای کسب و کارهای مبتنی بر پیام‌رسان اجتماعی داخلی ایجاد شود و برای حراست از داده‌های اقتصادی کشور، هرگونه ارائه خدمات بانکی از طریق پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی ممنوع خواهد بود. همچنین جهت «حراست از داده‌های دولتی و سازمانی» لازم است استفاده از پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی برای مکاتبات اداری و ارائه خدمات اداری ممنوع باشد.

مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	عبارت حاوی مضمون پایه
حفظ امنیت ملی و صیانت از حریم خصوصی	جرم‌انگاری در فضای مجازی	تدوین آئین‌نامه‌ای در راستای حمایت حقوقی از تداوم کسب و کار و فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و بازبینی مصادیق محتوای مجرمانه
	حراست از حریم خصوصی	هرگونه کنترل ارتباطات کاربران پیام‌رسان‌های اجتماعی توسط هر شخص حقیقی و حقوقی، به جز موارد مصرح در قوانین مربوط و مصوبات شورای عالی امنیت ملی، ممنوع است.
	حراست از داده‌های اقتصادی	ایجاد امکان پرداخت برخط برای کسب و کارهای مبتنی بر پیام‌رسان اجتماعی داخلی و تدوین و ابلاغ ضوابط و شرایط مربوط (هرگونه ارائه خدمات بانکی از طریق پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی ممنوع می‌باشد).
	حراست از داده‌های دولتی و سازمانی	استفاده از پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی برای مکاتبات اداری و ارائه خدمات اداری ممنوع است.

مفهوم سازمان‌دهنده ۳: امکان اعمال قوانین کشور

«امکان اعمال قوانین کشور» مفهومی است که بر اساس مضامین پایه مرتبط با آن به معنای تدوین ضوابط فعالیت، صدور مجوز و نظارت بر فعالیت پیام‌رسان‌ها، تدوین ضوابط انتشار و نظارت بر آنها، نظارت و تطبیق اقدامات و سیاست‌ها، نظارت بر کاربران و فعالیت مسئولانه کاربران و پیام‌رسان‌ها است.

تدوین ضوابط فعالیت؛ شامل تهیه و تدوین شرایط و ضوابط اعطای مجوز فعالیت به پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و خارجی است. اعطای مجوز و نظارت بر پیام‌رسان‌ها هم به معنای صدور، تعلیق و لغو مجوز فعالیت و نظارت بر فعالیت دارندگان مجوز در چارچوب ضوابط و نیز ایجاد پنجره واحد برای صدور مجوز فعالیت و نظارت بر پیام‌رسان‌های اجتماعی و خدمات مبتنی بر آنهاست. تدوین ضوابط انتشار مستلزم تهیه و تدوین ضوابط و شرایط انتشار محتوا، ضوابط تبلیغات، صیانت از داده‌ها، مواجهه با تخلفات، ناهنجاری‌ها و تهاجم فرهنگی در پیام‌رسان‌های اجتماعی است. مفهوم نظارت و تطبیق اقدامات و سیاست‌ها شامل بررسی مغایرت یا عدم مغایرت مصوبات کارگروه‌های نامبرده در سند با سیاست‌ها و مصوبات شورای عالی فضای مجازی خواهد بود. منظور از نظارت بر کاربران، آن است که مسئولیت اقدامات کاربران در شبکه‌های اجتماعی بر عهده خود کاربران بوده و ارایه دهنده خدمت پیام‌رسان اجتماعی، در صورت لزوم موظف به همکاری با مقامات مجاز، در چارچوب قوانین و مقررات کشور است. در انتها نیز فعالیت مسئولانه کاربران و پیام‌رسان‌ها ایجاب می‌کند که آئین نامه به گونه‌ای تنظیم شود که ضمن صیانت از حقوق شهروندی، مسئولیت کاربر در قبال محتوایی که منتشر می‌کند و مسئولیت ارائه دهندگان پیام‌رسان اجتماعی داخلی به طوری تعیین شود که امکان رقابت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی با پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی را تقویت نماید.

مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	عبارت حاوی مضمون پایه
امکان اعمال قوانین کشور	تدوین ضوابط فعالیت	تهیه و تدوین شرایط و ضوابط اعطای مجوز فعالیت به پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و خارجی
	صدور مجوز و نظارت بر فعالیت پیام‌رسان‌ها	صدور، تعلیق و لغو مجوز فعالیت و نظارت بر فعالیت دارندگان مجوز در چارچوب ضوابط و شرایط مجوزهای صادره؛
	صدور مجوز و نظارت بر فعالیت پیام‌رسان‌ها	ایجاد پنجره واحد برای صدور مجوز فعالیت و نظارت بر پیام‌رسان‌های اجتماعی و خدمات مبتنی بر آنها در چارچوب ضوابط و شرایط مجوزهای صادره؛
	تدوین ضوابط انتشار و نظارت بر آنها	تهیه و تدوین ضوابط و شرایط انتشار محتوا، تبلیغات صیانت از داده‌ها مواجهه با تخلفات، ناهنجاری‌ها و تهاجم فرهنگی در پیام‌رسان‌های اجتماعی
	نظارت و تطبیق اقدامات و سیاست‌ها	بررسی مغایرت یا عدم مغایرت مصوبات کارگروه‌های موضوع بندهای ۱-۱ و ۳-۱ ماده ۲ (اقدامات) با سیاست‌ها و مصوبات شورای عالی فضای مجازی
	نظارت بر کاربران	مسئولیت اقدامات کاربران در شبکه‌های اجتماعی بر عهده خود کاربران بوده و ارایه‌دهنده خدمت پیام‌رسان اجتماعی، موظف به همکاری با مقامات، مجاز در چارچوب قوانین و مقررات کشور است.
	فعالیت مسئولانه کاربران و پیام‌رسان‌ها	آئین نامه به گونه ای تنظیم شود که ضمن صیانت از حقوق شهروندی، مسئولیت کاربر در قبال محتوایی که منتشر می‌کند و مسئولیت ارائه‌دهندگان پیام‌رسان اجتماعی داخلی به طوری تعیین شود که امکان رقابت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی با پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی را تقویت نماید.

مفهوم سازمان دهنده ۴: زمینه‌سازی تولید محتوای سالم

زمینه‌سازی تولید محتوای سالم، مفهومی است که با دو مفهوم پایه‌ای بسترسازی برای تولید محتوای اسلامی - ایرانی و تسهیل تولید محتوای سالم شناخته می‌شود. این دو مفهوم به ترتیب شامل حمایت و بسترسازی برای افزایش تولید محتوای مبتنی بر فرهنگ اسلامی - ایرانی و تسهیل دسترسی کاربران به آنها و نیز توسعه و تسهیل تولید محتوای داخلی و ارتباطات سالم اجتماعی و اقتصادی بر اساس نیازمندی‌های داخلی و ارزش‌های اسلامی - ایرانی می‌شوند.

مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	عبارت حاوی مضمون پایه
زمینه‌سازی تولید محتوای سالم	بسترسازی برای تولید محتوای اسلامی - ایرانی	حمایت و بسترسازی برای افزایش تولید محتوای مبتنی بر فرهنگ اسلامی - ایرانی و تسهیل دسترسی کاربران به آنها
	تسهیل تولید محتوای سالم	توسعه و تسهیل تولید محتوای داخلی و ارتباطات سالم اجتماعی و اقتصادی بر اساس نیازمندی‌های داخلی و ارزشهای اسلامی - ایرانی؛

مفهوم سازمان دهنده ۵: حمایت از پیام‌رسان داخلی

مفهوم حمایت از پیام‌رسان داخلی، از پرتأکیدترین مفاهیم مورد استفاده در سند سامان‌دهی پیام‌رسان‌هاست. این مفهوم با مفاهیم هفت‌گانه حمایت مالی، قانونی، رسانه‌ای، مرحله‌ای، زیرساختی، خدماتی و سریع پشتیبانی می‌شود. حمایت مالی شامل اعطای تسهیلات مؤثر کم بهره برای توسعه دهندگان داخلی، به حداقل رساندن هزینه‌های مرتبط با مصرف پهنای باند و اجرای انحصاری تبلیغات نهادها و مؤسسات دولتی و عمومی غیردولتی از طریق پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی می‌شود. حمایت قانونی عبارتست از

حمایت‌های لازم به منظور گسترش فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی به خارج از مرزها، در راستای افزایش اقتدار در فضای مجازی. منظور از حمایت رسانه‌ای، تولید و پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی مناسب، ترویج و آموزش کاربری همگانی پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و ارتقاء آگاهی و مهارت مردم در بهره‌برداری از ظرفیت آنها و مقابله با مخاطرات آنها در زندگی فردی و اجتماعی کاربران است. حمایت مرحله‌ای به منزله‌ی اعمال حمایت‌ها به صورت گام به گام و در سه سطح ابتدایی، میانی و ملی و متناسب با میزان جذب کاربر، تولید ترافیک، انجام تعهدات، سطح فعالیت‌ها و خدمات نوآورانه و خلاق از جانب پیام‌رسان‌های داخلی خواهد بود. حمایت زیرساختی، کمک به تأمین زیرساخت‌های شبکه‌ای، ذخیره‌سازی و امنیتی پیام‌رسان‌های داخلی است. مراد از حمایت خدماتی، ایجاد قابلیت اتصال متقابل پیام‌رسان‌ها با ارائه‌دهندگان خدمات ارتباطی و فناوری اطلاعات و نیز ایجاد امکان عرضه خدمات الکترونیکی عمومی همچون دولت الکترونیک خدمات بانکی و شهری در پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی خواهد بود. حمایت سریع به معنای تکلیفی است که در این سند متوجه دستگاه‌ها و وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌های مرتبط شده است مبنی بر اینکه باید ظرف زمان کوتاه یک تا دو ماهه، دستورالعمل‌ها، شرایط و ضوابط لازم جهت حمایت از پیام‌رسان‌های اجتماعی و کاربران را تدوین و به زیرمجموعه‌های خود ابلاغ نمایند.

مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	عبارت حاوی مضمون پایه
حمایت از پیام‌رسان داخلی	حمایت مالی	اعطای تسهیلات مؤثر کم بهره برای توسعه‌دهندگان داخلی؛
	حمایت خدماتی	امکان اتصال متقابل با ارایه‌دهندگان خدمات ارتباطی و فناوری اطلاعات
	حمایت خدماتی	امکان عرضه خدمات الکترونیکی عمومی همچون دولت الکترونیک خدمات بانکی و شهری در پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی؛
	حمایت مالی	به حداقل رساندن هزینه‌های مرتبط با مصرف پهنای باند؛
	حمایت زیرساختی	کمک به تأمین زیر ساخت‌های شبکه‌ای، ذخیره‌سازی و امنیتی؛
	حمایت قانونی	حمایت‌های لازم به منظور گسترش فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی به خارج از مرزها، در راستای افزایش اقتدار در فضای مجازی؛
	حمایت مالی	اجرای انحصاری تبلیغات خود [=نهادها و مؤسسات دولتی و عمومی غیردولتی] از طریق پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی دارای بیش از یک میلیون کاربر فعال
	حمایت رسانه‌ای	تولید و پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی مناسب (ترویج و آموزش کاربری همگانی پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و ارتقاء آگاهی و مهارت مردم در بهره‌برداری از ظرفیت آنها و مقابله با مخاطرات آنها در زندگی فردی و اجتماعی کاربران)
	حمایت	حمایت‌ها به صورت مرحله‌ای و در سه سطح

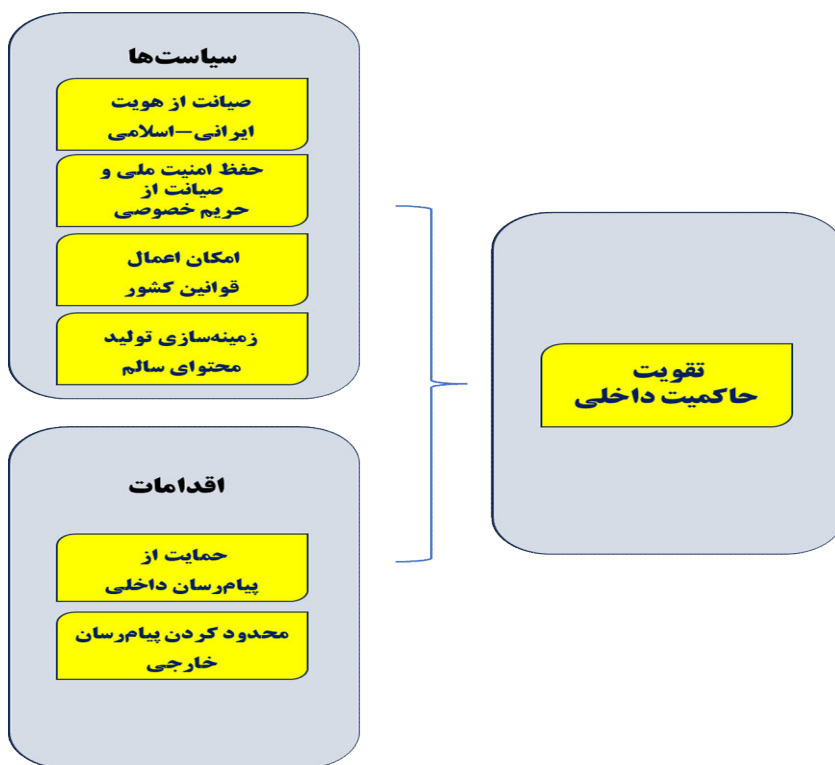
	مرحله‌ای	ابتدایی میانی و ملی و متناسب با میزان جذب کاربر، تولید ترافیک، انجام تعهدات، سطح فعالیت‌ها و خدمات نوآورانه و خلاق باشد
	حمایت سریع	تهیه و تدوین شرایط و ضوابط اعطای مجوز فعالیت به پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و خارجی در کارگروهی با عضویت وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت اطلاعات، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری دادستانی کل کشور سازمان تبلیغات اسلامی، نیروی انتظامی ج.ا.ا. پلیس فتا سپاه پاسداران انقلاب اسلامی سازمان صدا و سیما ج.ا.ا. و ارائه به مرکز ملی فضای مجازی برای تطبیق با سیاست‌های مصوب شورای عالی فضای مجازی حداکثر ظرف مدت یک ماه؛
	حمایت سریع	قوه قضائیه موظف است به منظور صیانت از حقوق شهروندی حریم خصوصی امنیت عمومی و اعتمادسازی، آئین‌نامه‌ای را در راستای حمایت حقوقی از تداوم کسب و کار و فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و بازبینی مصادیق محتوای مجرمانه ظرف مدت یک ماه تدوین و به شورای عالی فضای مجازی ارائه نماید.
	حمایت سریع	بانک مرکزی ج... امکان پرداخت برخط را برای کسب و کارهای مبتنی بر پیام‌رسان اجتماعی داخلی فراهم و ضوابط و شرایط مربوط را ظرف مدت دو ماه با هماهنگی مرکز ملی فضای مجازی تدوین و ابلاغ کند.

مفهوم سازمان‌دهنده ۶: محدود کردن پیام‌رسان خارجی

مفهوم محدود کردن پیام‌رسان خارجی به منزله محدودیت خدمات دولتی و مالی، افزایش امکان نظارت و پیگیری و الزام این پیام‌رسان‌ها نسبت به انتقال میزبانی داده‌ها به داخل کشور است. محدودیت خدمات دولتی شامل ممنوعیت استفاده از پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی برای مکاتبات اداری و ارائه خدمات اداری خواهد شد. محدودیت خدمات مالی به معنای ممنوعیت ارائه کلیه خدمات بانکی از طریق پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی است. به منظور افزایش امکان نظارت و پیگیری در پیام‌رسان‌های خارجی، معرفی نماینده رسمی حقوقی تام‌الاختیار داخلی برای پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی متقاضی مجوز انجام ذخیره‌سازی و پردازش داده‌ها در داخل کشور ضروری خواهد بود. الزام میزبانی داخلی داده‌ها نیز به منزله‌ی اجبار پیام‌رسان‌های خارجی به انتقال ذخیره‌سازی داده‌ها به داخل کشور است.

مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	عبارت حاوی مضمون پایه
محدود کردن پیام‌رسان خارجی	محدودیت خدمات دولتی	استفاده از پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی برای مکاتبات اداری و ارائه خدمات اداری ممنوع است.
	محدودیت خدمات مالی	ایجاد امکان پرداخت برخط برای کسب و کارهای مبتنی بر پیام‌رسان اجتماعی داخلی و تدوین و ابلاغ ضوابط و شرایط مربوط (هرگونه ارائه خدمات بانکی از طریق پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی ممنوع می‌باشد).

افزایش امکان نظارت و پیگیری	برای پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی متقاضی مجوز انجام ذخیره‌سازی و پردازش داده‌ها در داخل کشور و معرفی نماینده رسمی حقوقی تام‌الاختیار داخلی الزامی است.
میزبانی داخلی داده‌ها	برای پیام‌رسان‌های اجتماعی خارجی متقاضی مجوز انجام ذخیره‌سازی و پردازش داده‌ها در داخل کشور و معرفی نماینده رسمی حقوقی تام‌الاختیار داخلی الزامی است.

تصویر ۱ - نمودار مضامین سازمان‌دهنده و فراگیر مربوط به سند

وجه انتخاب «تقویت حاکمیت داخلی» به عنوان مضمون فراگیر

دلیل انتخاب عنوان «تقویت حاکمیت داخلی» به عنوان مضمون فراگیر، اولاً آن است که در ابتدای این سند، هدف را «فراگیری پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و ساماندهی پیام‌رسان‌های خارجی» بیان می‌کند. در تعریف پیام‌رسان اجتماعی داخلی نیز آمده است: «پیام‌رسانی است که بیش از ۵۰٪ سهام آن متعلق به شخص ایرانی بوده و میزبانی آن صرفاً در داخل کشور انجام شده و امکان اعمال حاکمیت در آن وجود داشته باشد». آن‌گونه که در تعریف می‌بینیم، عبارت «امکان اعمال حاکمیت» به صراحت بر مسأله حاکمیت تاکید و دلالت دارد، و از این‌رو، بامناسبت‌ترین مضمون فراگیر برای متن سند مورد بحث، «تقویت حاکمیت داخلی» است.

ثانیاً وجه دیگر انتخاب «تقویت حاکمیت داخلی»، به عنوان مضمون فراگیر این تحلیل مضمون، توجه به مضامین سازمان‌دهنده ششگانه است. از بین شش مضمون سازمان‌دهنده، چهار مضمون «حفظ امنیت ملی»، «امکان اعمال قوانین کشور»، «حمایت از پیام‌رسان داخلی» و «محدود کردن پیام‌رسان خارجی» با صراحت ذیل مضمون اصلی «تقویت حاکمیت داخلی» قرار می‌گیرند، زیرا اساساً راهبردهایی مانند محدود کردن، حمایت، اعمال قوانین و حفاظت از امنیت ملی، بدون داشتن یک حاکمیت قوی، مقتدرانه و مستقل، ممکن نیست.

تحلیل سند بر اساس روش تفکر نقدی

به منظور تحلیل یک متن بر اساس اسلوب تفکر نقدی لازم است چهار مرحله «ایضاح مفاهیم»، «کشف پیش‌فرض‌ها»، «مطالبه دلیل» و «کشف مغالطات» طی شود. بر این اساس در ابتدا مفاهیم سند ساماندهی

پیام‌رسان‌های داخلی بر اساس تعاریف موجود بررسی شد. جدول زیر، بیانگر مفاهیم و تعاریف مرتبط با هر کدام است.

مفاهیم موجود و تعاریف متناظر در سند ساماندهی پیام‌رسان‌ها

پیام‌رسان‌های اجتماعی: سامانه‌های کاربرمحور فراهم کننده بستر تعاملات اجتماعی برای برقراری ارتباطات فردی و گروهی از طریق تبادل انواع محتواهای چندرسانه‌ای است.

پیام‌رسان اجتماعی داخلی: پیام‌رسانی است که بیش از ۵۰٪ سهام آن متعلق به شخص ایرانی بوده و میزبانی آن صرفاً در داخل کشور انجام شده و امکان اعمال حاکمیت در آن وجود داشته باشد.

مدیریت و ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی: آن است که با اقدامات ذیل حاصل می‌شود:

۱- «تهیه و تدوین شرایط و ضوابط اعطای مجوز فعالیت به پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و خارجی» که مطابق با «با سیاست‌های مصوب شورای عالی فضای مجازی» باشد.

۲- صدور، تعلیق و لغو مجوز فعالیت و نظارت بر فعالیت دارندگان مجوز در چارچوب ضوابط و شرایط مجوزهای صادره.

۳- ایجاد پنجره واحد برای صدور مجوز فعالیت و نظارت بر پیام‌رسان‌های اجتماعی و خدمات مبتنی بر آنها در چارچوب ضوابط و شرایط مجوزهای صادره.

توسعه پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی: آن است که با «به عمل آوردن حمایت‌های لازم در زمینه‌های زیرساختی، فنی، تسهیلاتی و اطلاع‌رسانی» حاصل می‌شود.

حمایت‌های لازم در زمینه‌های زیر ساختی، فنی، تسهیلاتی و اطلاع‌رسانی:

عبارت است از :

- ۱- «اعطای تسهیلات مؤثر کم‌بهره برای توسعه‌دهندگان داخلی»،
- ۲- «امکان اتصال متقابل با ارائه‌دهندگان خدمات ارتباطی و فناوری اطلاعات»،
- ۳- «امکان عرضه خدمات الکترونیکی عمومی همچون دولت الکترونیک خدمات بانکی و شهری در پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی»،
- ۴- «به حداقل رساندن هزینه‌های مرتبط با مصرف پهنای باند»،
- ۵- «کمک به تأمین زیرساخت‌های شبکه‌ای، ذخیره‌سازی و امنیتی»
- ۶- «حمایت‌های لازم به منظور گسترش فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی به خارج از مرزها، در راستای افزایش اقتدار در فضای مجازی»

توسعه فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی: آن است که با:

- ۱- «تهیه و تدوین ضوابط و شرایط انتشار محتوا، تبلیغات صیانت از داده‌ها مواجهه با تخلفات، ناهنجاری‌ها و تهاجم فرهنگی در پیام‌رسان‌های اجتماعی»،
- ۲- «نظارت بر انتشار محتوا و تبلیغات و صیانت از داده‌ها در پیام‌رسان‌های اجتماعی مطابق مجوزهای صادره»،
- ۳- «حمایت و بسترسازی برای افزایش تولید محتوای مبتنی بر فرهنگ اسلامی - ایرانی و تسهیل دسترسی کاربران به آنها»، حاصل می‌شود.

صیانت از حقوق شهروندی، حریم خصوصی، امنیت عمومی و اعتمادسازی: عبارت است از «حمایت حقوقی از تداوم کسب و کار و فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و بازبینی مصادیق محتوای مجرمانه». مرحله سوم تفکر نقدی، «مطالبه دلیل و ارزیابی» آن است. ادعاها و استدلال‌ات متن سند ساماندهی پیام‌رسان‌ها در ادامه ارائه گردیده است. ذیل هر ادعا نیز پیش‌فرض‌ها و ملاحظات مربوط به ادعا و استدلال و نیز مغالطات موجود نیز مطرح شده است.

بررسی ادعاهای سند، کشف پیش‌فرض‌ها و مغالطات

مدعای ۱:

مقدمه اول: با تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، هویت اسلامی - ایرانی تقویت می‌شود.

مقدمه دوم: تقویت هویت اسلامی - ایرانی، موجب ساماندهی پیام‌رسان‌ها می‌شود.

نتیجه: با تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، پیام‌رسان‌ها ساماندهی می‌شود.

پیش‌فرض‌ها و ملاحظات:

پیش‌فرض مقدمه اول آن است که صرف حاکمیت، فارغ از دیگر مؤلفه‌های تأثیرگذار مانند محتوا، قادر به تقویت هویت اسلامی ایرانی است. یا می‌توان گفت، بین حاکمیت و هویت اسلامی - ایرانی رابطه مستقیم برقرار است. برای این پیش‌فرض می‌توان به مواردی اشاره کرد که با وجود حاکمیت داخلی، هویت اسلامی - ایرانی نه تنها تقویت نشده بلکه ممکن

است تنزل هم پیدا کرده باشد؛ مانند سایت آپارات^۱ یا بخش روبینو از اپلیکیشن روبیکا.

مغالطات: در مورد مقدمه اول این سؤال مطرح است که آیا مسأله هویت که خود مسأله‌ای ذوابعاد است صرفاً با تقویت حاکمیت، تقویت خواهد شد. طبیعتاً آنچه بر هویت تأثیرگذار است بسیار فراتر از تک‌متغیری به نام حاکمیت است و از این‌رو این مقدمه را نمی‌توان خالی از مغالطه دانست.

مدعای ۲:

مقدمه اول: تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، موجب پیشگیری از جرایم و مدیریت و اعمال قوانین و مقررات کشور می‌شود.
مقدمه دوم: با پیشگیری از جرایم و مدیریت و اعمال قوانین و مقررات کشور، پیام‌رسان‌ها ساماندهی می‌شود.
نتیجه: تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، موجب ساماندهی پیام‌رسان‌ها می‌شود.

پیش‌فرض‌ها و ملاحظات:

پیش‌فرض مقدمه اول آن است که حاکمیت داخلی پیام‌رسان‌ها با پیش‌گیری از جرایم و اعمال قوانین رابطه مستقیم دارد؛ حال آنکه در عمل دیده می‌شود، در بستر پیام‌رسان‌های داخلی مانند ایتا، پیام‌هایی که منجر به کلاهبرداری از کاربران شده است منتشر می‌شود. از طرفی با وجود نقض قوانین مربوط به حجاب و عفاف در پیام‌رسان‌هایی مانند روبیکا و سروش،

---

۱. بحران بی‌اخلاقی در آپارات‌گیم. نشانی اینترنتی: jamejamdaily.ir/Newspaper/item/۱۵۲۶۶۱

دست کم در مواردی پیام‌رسان‌ها همکاری لازم را برای الزام کاربران خاطی به رعایت قوانین صورت نداده‌اند.^۱

مغالطات: پیشگیری از جرائم و مدیریت و اعمال قوانین کشور که در مقدمه اول بدان اشاره شده است، علاوه بر وجود حاکمیت مقتدرانه، نیازمند تدوین قوانین و مقررات متناسب و بازدارنده نیز هست که تا چنین قوانینی وجود نداشته باشد عملاً دست حاکمیت نیز برای پیگیری و برخورد با جرائم بسته یا محدود است.

مدعای ۳:

مقدمه اول: تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، منجر به صیانت از حقوق شهروندی، حریم خصوصی، امنیت ملی و عمومی می‌شود.

مقدمه دوم: صیانت از حقوق شهروندی، حریم خصوصی، امنیت ملی و عمومی باعث سامان‌دهی پیام‌رسان‌ها می‌شود.

نتیجه: تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، به سامان‌دهی پیام‌رسان‌ها می‌انجامد.

پیش‌فرض‌ها:

پیش‌فرض مقدمه اول آن است که کاربران در پیام‌رسان‌های داخلی تحت کنترل حاکمیت هستند و حاکمیت بر صاحبان پیام‌رسان‌های داخلی اشراف کامل دارد.

مغالطات: در مقدمه اول باید به این نکته دقت داشت که صیانت از حریم خصوصی، امنیت ملی و عمومی، علاوه بر اینکه به تقنین مقررات

---

۱. روبیکا به سختی محتوای غیراخلاقی را پاک می‌کند. نشانی اینترنتی farsnews.ir/my/c/177824

متناسب نیازمند است، به ابزارهای رصدی مجهز نیز وابسته است و از این رو این مقدمه دچار مغالطه است.

مدعای ۴:

مقدمه اول: با تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، ذخیره‌سازی و پردازش داده‌های عظیم مرتبط با فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی در داخل کشور صورت می‌پذیرد و از دسترسی غیرمجاز به آنها ممانعت می‌شود.

مقدمه دوم: ذخیره‌سازی و پردازش داده‌های عظیم مرتبط با فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی در داخل کشور و ممانعت از دسترسی غیرمجاز به آنها منجر به ساماندهی پیام‌رسان‌ها می‌شود.

نتیجه: با تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، پیام‌رسان‌ها ساماندهی می‌شود.

پیش‌فرض‌ها:

پیش‌فرض اول مقدمه اول آن است که در پیام‌رسان‌های خارجی، داده‌های کاربران (اعم از شخصی و سازمانی) در معرض دسترسی غیرمجاز است.

پیش‌فرض دوم مقدمه اول آن است که ذخیره‌سازی داده‌های پیام‌رسان‌های داخلی در سرویس‌های میزبانی داده در خارج از کشور، داده‌ها را در معرض تهدید دسترسی غیرمجاز قرار می‌دهد.

مغالطات: جلوگیری از دسترسی غیرمجاز به داده‌های پیام‌رسان‌های اجتماعی، مستلزم اصلاح زیرساخت‌های فنی، تعبیه فایروال‌های مناسب و معماری و طراحی ایمن شبکه و مراکز داده داخلی است که سرمایه‌گذاری و

برنامه‌ریزی مناسب فنی و تخصصی در امر شبکه و انفورماتیک را می‌طلبد و صرفاً با تقویت حاکمیت به معنای حمایت، نظارت و مسئولیت‌پذیر کردن پیام‌رسان‌های داخلی و خارجی محقق نمی‌شود.

مدعای ۵:

مقدمه اول: تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، به توسعه و تسهیل تولید محتوای داخلی و ارتباطات سالم اجتماعی و اقتصادی بر اساس نیازمندی‌های داخلی و ارزش‌های اسلامی - ایرانی می‌انجامد.

مقدمه دوم: توسعه و تسهیل تولید محتوای داخلی و ارتباطات سالم اجتماعی و اقتصادی بر اساس نیازمندی‌های داخلی و ارزش‌های اسلامی - ایرانی، موجب سامان‌دهی پیام‌رسان‌ها می‌شود.

نتیجه: تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، باعث سامان‌دهی پیام‌رسان‌ها می‌شود.

پیش‌فرض‌ها:

پیش فرض اول مقدمه اول این است که پیام‌رسان‌های خارجی از توسعه محتوای مبتنی بر ارزش‌های اسلامی - ایرانی ممانعت می‌کنند و در آن پیام‌رسان‌ها تولید محتوای اسلامی - ایرانی به آسانی صورت نمی‌پذیرد.

پیش فرض دوم مقدمه اول آن است که حاکمیت غیربومی پیام‌رسان‌ها، ایجاب می‌کند که پیام‌رسان‌های خارجی بستر ارتباطات اجتماعی و اقتصادی فاسد باشند.

مغالطات: ارتباطات سالم اجتماعی و اقتصادی نیازمند ابزار مناسب پایش، رصد و نظارت بر مراودات شکل گرفته در پیام‌رسان‌هاست و این امر با صرف تقویت حاکمیت داخلی امکان‌پذیر نخواهد بود.

مدعای ۶:

مقدمه اول: حمایت حقوقی از تداوم کسب و کار و فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و بازبینی مصادیق محتوای مجرمانه، منجر به صیانت از حقوق شهروندی، حریم خصوصی و امنیت عمومی می‌شود و به اعتمادسازی می‌انجامد.

مقدمه دوم: صیانت از حقوق شهروندی، حریم خصوصی و امنیت عمومی و اعتمادسازی، فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی را ساماندهی می‌کند. نتیجه: حمایت حقوقی از تداوم کسب و کار و فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی و بازبینی مصادیق محتوای مجرمانه، باعث ساماندهی فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی می‌شود.

پیش‌فرض‌ها:

پیش‌فرض اول مقدمه اول آن است که وجود قوانین حقوقی مورد نیاز، برای فعالیت تجاری کاربران اعتمادساز است.

پیش‌فرض دوم مقدمه اول آن است که قانون جرائم و مصادیق محتوای مجرمانه (مصوب سال ۱۳۸۸)، پاسخگوی نیاز امروز کاربران در پیام‌رسان‌های اجتماعی داخلی نیست.

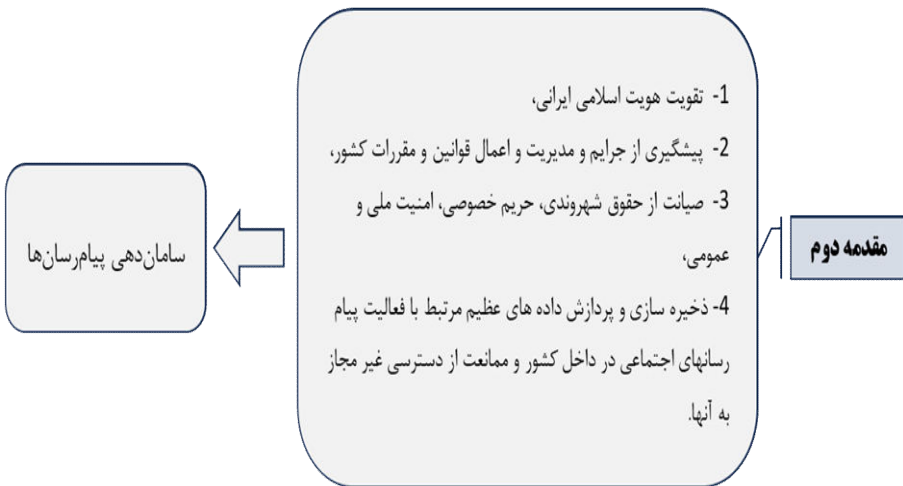
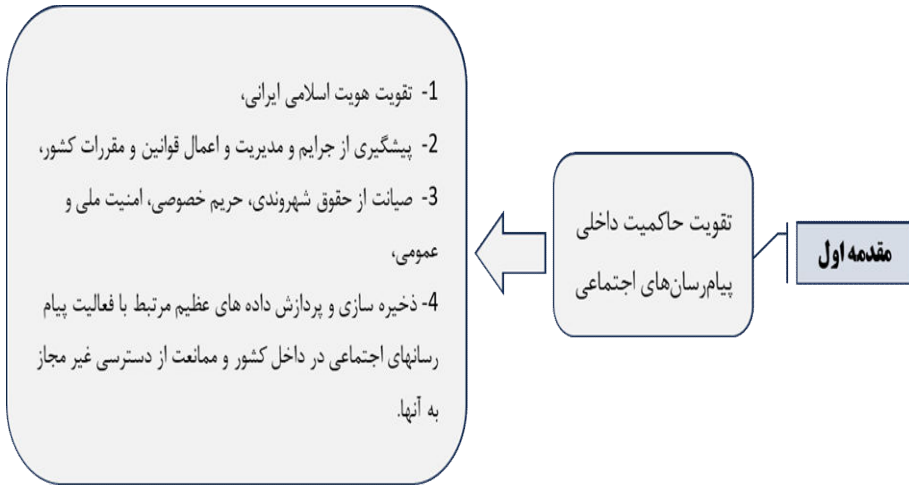
مغالطات: آن‌گونه که در مغالطات مدعای شماره ۳ نیز گذشت، صیانت از حقوق شهروندی، حریم خصوصی و امنیت عمومی به ابزارهای رصدی مجهز نیز وابسته است و عدم توجه به این مسأله می‌تواند وجه مغالطه این مدعا را توضیح دهد.

ادعای محوری سند

مدعای اول تا چهارم همگی دارای یک مقدمه یکسان هستند و به نتیجه واحدی دلالت دارند. بنابراین می‌توان این پنج مدعا را به این شکل جمع و صورت‌بندی کرد و مدعای اصلی سند را به دست آورد:

مقدمه اول: تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی منجر به «تقویت هویت اسلامی ایرانی»، «پیشگیری از جرایم و مدیریت و اعمال قوانین و مقررات کشور»، «صیانت از حقوق شهروندی، حریم خصوصی، امنیت ملی و عمومی»، «ذخیره سازی و پردازش داده‌های عظیم مرتبط با فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی در داخل کشور و ممانعت از دسترسی غیرمجاز به آنها» می‌شود.

مقدمه دوم: «تقویت هویت اسلامی ایرانی»، «پیشگیری از جرایم و مدیریت و اعمال قوانین و مقررات کشور»، «صیانت از حقوق شهروندی، حریم خصوصی، امنیت ملی و عمومی»، «ذخیره‌سازی و پردازش داده‌های عظیم مرتبط با فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی در داخل کشور و ممانعت از دسترسی غیرمجاز به آنها» به ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی می‌انجامد. نتیجه: تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی منجر به ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی می‌شود. در تصویر زیر، ادعای اصلی سند ترسیم گردیده است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، به منظور تحلیل «مصوبه سیاست‌ها و اقدامات ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» از دو روش تحلیل مضمون و تفکر نقدی بهره بردیم. نتیجه تحلیل مضمون سند آن است که فراگیرترین مضمون موجود در آن، «تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی» است. به این معنا که بر اساس تحلیل صورت گرفته، طراحان سند مذکور معتقدند تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی، موجب ساماندهی این پیام‌رسان‌های می‌گردد.

در بخش بعد، سند «سیاست‌ها و اقدامات ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» را بر مبنای روش تفکر نقدی مورد مطالعه قرار دادیم و پس از بررسی مفاهیم موجود در سند، ادعاهای آن را مورد ارزیابی قرار دادیم و به ادعای محوری سند دست یافتیم که عبارت است از:

مقدمه اول: تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی منجر به «تقویت هویت اسلامی ایرانی»، «پیشگیری از جرایم و مدیریت و اعمال قوانین و مقررات کشور»، «صیانت از حقوق شهروندی، حریم خصوصی، امنیت ملی و عمومی»، «ذخیره‌سازی و پردازش داده‌های عظیم مرتبط با فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی در داخل کشور و ممانعت از دسترسی غیرمجاز به آنها» می‌شود.

مقدمه دوم: «تقویت هویت اسلامی ایرانی»، «پیشگیری از جرایم و مدیریت و اعمال قوانین و مقررات کشور»، «صیانت از حقوق شهروندی، حریم خصوصی، امنیت ملی و عمومی»، «ذخیره‌سازی و پردازش داده‌های

◆ تحلیل سند سیاست‌ها و اقدامات ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی ۱۶۱ ◆

عظیم مرتبط با فعالیت پیام‌رسان‌های اجتماعی در داخل کشور و ممانعت از دسترسی غیرمجاز به آنها» به ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی می‌انجامد. نتیجه: تقویت حاکمیت داخلی بر پیام‌رسان‌های اجتماعی منجر به ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی می‌شود.

منابع

- ۱- خواص، امیر. (۱۳۹۳)، *درس‌نامه تفکر نقدی*، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
- ۲- سالدانا، جانی. (۱۳۹۵)، *راهنمای کدگذاری برای پژوهشگران کیفی*، ترجمه: عبدالله گیویان، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۳- سایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (بی‌تا)، *قانون جرائم رایانه‌ای*. بازیابی ۲۰ مهر ۱۴۰۱، از <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/۱۳۵۷۱۷>
- ۴- شیخ‌زاده، محمد؛ و بنی‌اسد، رضا. (۱۳۹۹)، *تحلیل مضمون: مفاهیم، رویکردها و کاربردها*، تهران: لوگوس.
- ۵- محمدپور، احمد. (۱۳۹۷)، *ضد روش: زمینه‌های فلسفی و رویه‌های عملی در روش‌شناسی کیفی*، ویراست ۲. قم: لوگوس.
- ۶- وبستر، فرانک. (۱۳۹۰)، *نظریه‌های جامعه‌اطلاعات*، ترجمه: اسماعیل قدیمی، تهران: امیرکبیر.